

Lausunto

14.10.2024

Asia: VN/30163/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

Visio

**Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon visiota?
Kyllä / En. Jos ette, kuvailkaa mahdolliset muutostarpeet.**

Kyllä

Mahdolliset muutostarpeet.

-

Tavoitteet

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon neljää tavoitetta?

Kyllä, tavoitteet vastaavat omaa näkemystäni

Jos vastasitte en, kuvailkaa tiiviisti mahdolliset muutostarpeet.

-

Toimenpide-ehdotukset

Tässä on lueteltu yhdeksän toimenpidekokonaisuutta. Mitkä raportin toimenpide-ehdotuksista ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa? Valitse ensin yksi (1) haluamasi toimenpidekokonaisuus ja kirjoita sen jälkeen haluamasi toimenpide-ehdotukset alla olevaan tilaan kaikki peräkkäin. Valitse yhteensä enintään viisi (5).

Kulttuurin kukoistava toimintaympäristö [Kulttuuri- ja luovien alojen julkinen rahoitus ja rakenteet parantuvat vuoteen 2040 mennessä niin, että luovan talouden osuus bkt:sta kaksinkertaistuu. Toimenpideohjelmassa on laadittava tavoiteaikataulu taide- ja taidepoliittisissa suuntaviivoissa asetetulle kulttuuribudjetti prosenttiin -tavoitteelle ja ylipäänsä näytettävä millä aikataululla rahoitus vahvistuu. Luovia aloja edistetään arvoketjuja vahvistamalla, tekijänoikeuden toimivuutta lisäämällä, mahdollistamalla aineettoman pääoman lisääminen taseeseen sekä eri sektoreiden kasvustrategioilla. Lisätään rahoituksen ennakoitavuutta mm. monivuotisilla rahoitussuunnitelmilla sekä lisäämällä monivuotisia avustuksia. Tekijänoikeuslainsäädäntöä ja -järjestelmää kehitetään ja

ylläpidetään niin, että tekijöiden taloudelliset ja moraaliset oikeudet turvataan, lainsäädäntö ja järjestelmä tukee oikeuksien tehokasta lisensointia ja ansaintalogiikoiden innovatiivista kehittämistä, sopimusosapuolten välillä vallitsee nykyistä parempi tasapaino, oikeuksien valvonta on tehokasta ja käytössä on kehittynyt tekijänoikeuden digitaalinen infrastruktuuri. Tekoälyteknologioita kehitettäessä otetaan tasapainoisesti ja läpinäkyvästi huomioon tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden tekijänoikeuksiin ja tekijänoikeudella suojatun aineiston käytön korvaamiseen liittyvät intressit]

Oma roolinne tulevassa toimeenpanossa

Millaisena näette oman tai edustamanne tahon roolin kulttuuripoliittisenselonteon toimeenpanossa?

Musiikin luova alkutuotanto on yhteenliittymä, jonka muodostavat Teosto, Suomen Musiikintekijät, Suomen Musiikkikustantajat ja Suomen Säveltäjät. Yhdessä edustamme noin 40 000 kotimaista musiikin säveltäjää, sanoittajaa, sovittajaa ja kustantajaa, joiden etua koko musiikin luova alkutuotanto pyrkii edistämään. Edustamme sitä, mistä kaikki lähtee: musiikin syntyä. Mukana ovat niin taidemusiikin säveltäjät, kevyen musiikin ammattilaiset, kuin sitä kustantavat yrityksetkin.

Musiikin alkutuotannolle keskeistä on sekä taiteen tekemisen edellytysten ja tekijöiden aseman vahvistaminen että musiikin kaupallisen menestyksen, viennin ja kasvun edistäminen. Kumpikin näistä tavoitteista edellyttää selonteon ylätasoa kirjautusten lisäksi tarkempaa toimintasuunnitelmaa sekä riittävää julkista rahoitusta sen toteuttamiseksi. Tältä kannalta on myös keskeistä, että sääntely tukee tekijöiden mahdollisuuksia tulla työllään toimeen sekä parhaimmillaan menestyä kansainvälisellä kentällä.

Monimuotoisuutemme ja laajuutemme vuoksi olemme luovan alan ja tekijänoikeuden asiantuntijataho, jota kannattaa kuulla myös selonteon toimeenpanosuunnitelmaa tehtäessä sekä mahdollisia tarkempia laki- ja asetusmuutoksia valmisteltaessa. Mielellämme osallistumme myös luovien alojen kasvustrategian valmisteluun. Tunnumme musiikin ruohonjuuritason ja yritystoiminnan ja kauttamme on mahdollista saavuttaa niin yksittäiset taiteilijat kuin alan yrityksetkin. Meillä on sekä tutkimus- ja dataresursseja, käytännön tukimekanismeja sekä osaamista tekijänoikeuksien täytäntöönpanosta, jotka auttavat selonteon toimeenpanossa.

Tiivistelmä näkemyksistänne

Tähän voitte kirjoittaa mahdolliset muut kulttuuripoliittista selontekoa koskevat huomionne.

Parhaimmillaan kulttuuripoliittinen selonteko osoittaa suomalaiselle kulttuuripolitiikalle pitkäjänteisen kehittämistyön suunnan, johon kaikki puolueet sitoutuvat. Määrätietoinen kehittäminen edellyttää, että kulttuuripoliittiselle selonteolle asetetaan selkeitä tavoitteita, joille annetaan realistiset toteutumisen mahdollisuudet ja seuranta. Mitä selkeämmät tavoitteet kulttuuripoliittisella selonteolla on, sitä vahvemmin se sitouttaa puolueet tekemään taiteen ja kulttuurin asemaa parantavia päätöksiä.

Selonteolle luvataan laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma mittareineen. Koska tavoitteita on paljon, tämä tuonee selontekoon tarvittavaa konkretiaa. Eteneminen askel askeleelta kohti tavoitetilaa on tarpeen erityisesti vaikeina aikoina. Toimeenpanosuunnitelma on myös mahdollisuus huomioida lausuntokierroksen palautetta niiltä osin, kun tarkemmat ja käytännönläheisemmät, vahvasti selonteon toimeenpanoon liittyvät esitykset eivät mahdu mukaan varsinaiseen selontekoon. Onkin tärkeää, että keskeiset sidosryhmät otetaan mukaan toimeenpanosuunnitelman valmisteluun, sillä kyse on keskeisestä kulttuuripolitiikkaa ohjaavasta asiakirjasta.

Selonteon vaikuttavuuden kannalta keskeistä on, että selonteko ei jää ainoastaan opetus- ja kulttuuriministeriön asiaksi, vaan se määrittää jatkossa poikkihallinnollisesti kaikkea kulttuurin kannalta merkittävää päätöksentekoa hallintorajoista riippumatta. Erityisen tärkeää on, että jatkossa luovat alat nähdään yhtenä Suomen keskeisistä elinkeinoista ja se antaa suuntaa myös maamme tulevalle elinkeino- ja talouspolitiikalle. Selonteon ohjauvaikutuksen tulee ulottua erityisesti työ- ja elinkeinoministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön toimintaan, ja kansainvälistymisen ja viennin osalta myös ulkoministeriön toimintaan.

Näiden ylätasen huomioiden lisäksi musiikin luovalla alkutuotannolla on neljä sisällöllistä kokonaisuutta, joita tahdomme erityisesti painottaa:

1. Luovalla työllä pitää tulla toimeen

Yksi selonteon neljästä tavoitteista on se, että kulttuurin tekijät ja sisällöt ovat avainasemassa tulevaisuuden kulttuuripolitiikassa. Tähän ylätasen tavoitteeseen on helppo yhtyä. Tarvitaan kuitenkin tarkempia linjauksia, jotta luovan työn tekijöiden asema saadaan oikeasti turvattua. Luovalla työllä kuten musiikin tekemisellä pitää voida tulla toimeen. Tässä keskeisessä roolissa on selonteon toimenpidekokonaisuus nro 3.2, jossa painotetaan korvaus-, palkkio- ja sosiaaliturvajärjestelmien toimivuutta.

Valtaosa luovalla alalla työskentelevistä työskentelee epätyypillisissä työsuhteissa, yrittäjyyden, työntekijyyden ja freelancertyön rajapinnoilla, Heille selonteossa mainittu epätyypillisiin työsuhteisiin liittyvien ongelmien korjaaminen on avainasemassa, jotta omaa ammattia voi tulevaisuudessa järkevästi harjoittaa.

Luovan alan tekijöiden ansaintaa tulee vahvistaa alusta- ja tekijänoikeustaloudessa. Tekijöille kuuluu reilu osuus siitä rahasta, jota luovilla sisällöillä eri alustoilla tehdään. Tämä ei onnistu ilman ajantasaisia sääntelyä, sillä teknologia ja kansainväliset markkinat kehittyvät vauhdilla. Sääntelyllä voidaan ehkäistä ja rajoittaa myös markkinavääristymiä ja luoda markkinatoimijoille tasapuoliset toimintaedellytykset ('level playing field'). Siksi onkin hyvä, että selonteossa on tunnustettu tekijänoikeuden merkitys luovan talouden kivijalkana ja todettu, että tekijöiden oikeudet ja ansaintamahdollisuudet tulee turvata myös tekoälyn aikakaudella. Tämä tavoite on nostettava

opetus- ja kulttuuriministeriön lisäksi myös muiden ministeriöiden uusia teknologioita koskevan valmistelun ja päätöksenteon keskiöön.

2. Kulttuuri kasvua rakentamaan

Luovat alat on nostettava elinkeinopolitiikan ytimeen, mikä voitaisiin nostaa esiin selonteossa vielä nykyistä kirkkaammin. Vaikka selonteko mainitseekin, että kulttuurista on tullut arvostettua perusteellisuutta ja se tukee maamme elinkeinopoliittisia tavoitteita, lisää kunnianhimoa ja konkretiaa kaivataan.

Selonteon kappaleessa 3.4. pidämme tärkeänä, että kulttuuri- ja luoville aloille luodaan soveltuvia rahoitusmalleja, luovan alan toimijat tunnustetaan entistä paremmin yritysrahoituksen asiakkaina ja että rahoitusinstrumentteja sovelletaan tukemaan joustavasti myös pieniä ja alkuvaiheen luovien alojen yrityksiä ja yrittäjiä. Erityisen keskeistä on varmistaa, että luovien alojen toimijoilla on mahdollisuus hyötyä myös valtion TKI-rahoituksesta.

Samalla kulttuurialalle tarvitaan vahva, riittävästi resursoitu kasvustrategia, jonka myötä valtio sitoutuu vauhdittamaan alan kasvua yhdessä yritysten ja koko muun yhteiskunnan kanssa. Kasvustrategian suuntaviivat on viitoitettu jo monissa aiemmissa hankkeissa ja raporteissa, kuten viime vuonna julkaistuissa kasvusopimuksissa, joissa luovan alan toimijat olivat laajasti mukana. Tätä aiempaa työtä on syytä hyödyntää sekä selonteon toimeenpanosuunnitelman että kasvustrategian laatimisessa.

Myös kulttuurin potentiaali vientituotteena on ilmeinen. Siksi pidämme keskeisenä myös selonteon kohdassa 3.8. mainittua kansainvälistymisen tukirakenteiden vahvistamista. Ne ovat avainasemassa myös, jos Suomessa olevien ja Suomeen tulevien kulttuurialan ammattilaisten mahdollisuuksia työskennellä ja verkostoitua koti- ja ulkomailla halutaan parantaa.

3. Kulttuurin rahoitus ja rakenteet on korjattava

Selonteon taustalla on rakenteellinen ristiriita: luonnoksessa listattuihin tavoitteisiin pääseminen ei onnistu ilman lisärahoitusta, mutta samalla nykyhallitus pikemminkin supistaa kuin kasvattaa rahoitusta. On kuitenkin kannatettavaa, että selonteossa pyritään turvaamaan pidemmän aikavälin myönteinen kehitys. Nykyisen hallituksen tulisi kuitenkin pidättäytyä toimenpiteistä, joilla se toimii suoraan selonteon tavoitteita vastaan.

Vaikka tällä kaudella ei suuria lisäpanostuksia saataisi, selonteossa olisi syytä asettaa selkeitä tavoitteita rahoituksen kasvattamiseksi. Selonteossa asetettu selkeä tavoite nostaa kulttuuribudjettia viitoittaisi suuntaa tulevaisuuteen.

Kulttuuri hyötyy varmasti selonteossa useaan kertaan mainitusta yhteistyöstä kolmannen sektorin ja yksityisten toimijoiden kanssa. Niiden varaan ei kuitenkaan voida laskea kulttuuripolitiikan perustaa. Valtion panostuksia tarvitaan, sillä mikään muu toimija ei pysty takaamaan riittävän pitkän aikavälin rahoitusnäkyviä, jotka vauhdittavat myös yritysten, kuntien ja kolmannen sektorin panostuksia kulttuuriin. Nykyinen epävarmuus puolestaan vaikeuttaa ulkopuolisen rahoituksen keräämistä. Siksi selonteon kohdassa 3.7. rahoituksen ennakoitavuuden turvaaminen on erityisen tärkeää.

Kulttuuripoliittisen selonteon yhteydessä tulisikin linjata julkisen rahoituksen tavoitetilasta sekä niistä toimenpiteistä, joilla Suomi nostaa taiteen ja kulttuurin rahoituksen ensin yhteen ja sitten EU-tavoitteiden mukaiseen kahteen prosenttiin valtion budjetista. Myös kulttuurin kentältä saatu kyselypalaute sekä useissa kuulemistilaisuuksissa käyty keskustelu nostivat rahoitustilanteen korjaamisen keskeisimmäksi tavoitteeksi. Tämä vahva, laajasti jaettu viesti on syytä huomioida selonteossa.

4. Kulttuurin tulevaisuus turvattava

Suomalaisella taiteella ja kulttuurilla ei ole tulevaisuutta, ellei tämän päivän lapsilla ja nuorilla ole laajoja ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia harrastaa, opiskella ja tehdä taidetta. Tämä seikka onkin selonteon luonnoksessa kohtuullisen hyvin tunnistettu. Jokaiselle lapselle ja nuorelle on taattava laaja mahdollisuus harrastaa ja opiskella kulttuuria, tutustua kulttuurin eri muotoihin ja nauttia kulttuurista osana jokapäiväistä elämäänsä. Tämä edellyttää taiteen ja kulttuurin eri muotojen kattavaa alueellista saavutettavuutta, sillä lasten mahdollisuudet matkustaa harrastusten ja muiden taidekokemusten tähden ovat rajalliset.

Suomela liris
Musiikin luova alkutuotanto (Suomen Musiikintekijät, Säveltäjät,
Musiikkikustantajat, Teosto)